

Regülasyon ve Sigortacılık Sektöründe Regülasyonların Etkileri

Şerafettin Okan Yayla¹

Özet

Regülasyon günümüzde çok yaygın bir uygulamasıdır. Her ülkede ve sektörde regülasyonlar karşımıza çıkabilmektedir. Regülasyonlar genellikle kamu otoriteleri tarafından belli mal ve hizmetlerin üretimi veya yeterince üretimi için bu malların ve hizmetlerin üretilmesinin belli kuralara bağlı kılınması amacıyla yöneliktir. Regülasyonu açıklamaya yönelik başlıca teoriler kamu yararı teorisi ve ekonomik regülasyon teorisidir. Tarihin çok eski zamanlarından beri devletin regülasyon uygulamaları karşımıza çıkmaktadır. Ancak regülasyonların daha çok 19. ve 20. yüzyıllarda ortaya çıktığı söylenebilir. Bu açıdan dikkat çekici yerler Avrupa, ABD ve İngiltere'dir. Sigorta sektörü de regülasyonların karşımıza çıktığı bir sektördür. O kadar ki, sigorta sektörünün diğer bazı hatta çoğu sektörlerle nispetle daha çok ve daha yoğun regülasyonlara konu olduğu da söylenebilir. Nitekim bu yüzden AB, ABD ve gelişmiş ülkeler başta olmak üzere hemen her yerde regülasyonları koymak, uygulamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli kurumlar ortaya çıkmıştır. Sigorta sektöründeki regülasyon uygulamalarının olumlu ve olumsuz sonuçları olabilir. Bunu Türkiye'de hayata aktarılan ve regüle edilmiş olan Zorunlu Trafik Sigortası üzerinden gözlemleyebiliriz. Bu sigorta bir yandan sigorta şirketlerinin kâr marjları azalması, sigorta şirketlerinin rekabet gücü gerilemesi gibi olumsuz diğer taraftan trafik sigortası fiyatları düşmesi ve trafik kazalarında mağduriyetler azalması gibi olumlu sonuçlara yol açabilmektedir. Bu da göstermektedir ki regülasyonları peşinen savunmak veya regülasyonlara peşinen karşı çıkmak yerine regülasyonların muhtemel sonuçlarını hesaplayarak adım atmak ve gerekiyorsa regülasyonları kaldırmak veya kötü sonuçlarını gidermek için yenilemek alınabilecek en doğru pozisyonudur.

1 Doktor, Halkbank, serafettinokanyaylamail.com, ORCID: 0000-0001-8482-1575

1. Giriş

Bir regülasyon çağında yaşamakta olduğumuzun söylenmesi herhalde bir abartma olarak görülemez. Neredeyse bütün hayatımız, hemen hemen her faaliyet türü ve alanı regülasyonlarla doludur. Özellikle kamu otoriteleri tarafından hayatın ve insanî faaliyetlerin hemen her alanına ilişkin regülasyonlar yapılmakta ve uygulanmaya çalışılmaktadır (Pennington, 2014: 304-307). Bu çerçevede ekonomik faaliyetler ve ekonominin önemli bir dalı olarak sigorta sektörü de çok sayıda regülasyona tabidir. Nitekim metin içinde atıf yaptığımız Türkiye Cumhuriyeti'nde sigortacılık ve sigortacılığa ait bilgiler de bunu göstermektedir

Bu çalışmada konumuz regülasyon ve regülasyonun sigortacılık sektörü üzerinde tesirleri. Daha doğrusu, regülasyonun sigorta faaliyetlerinin yürütülmesinde ve dolayısıyla sigorta sektöründeki ve sigorta işletmeleri üzerindeki pozitif ve negatif yansımaları. Çalışmada önce regülasyon kavramıyla ilgili açıklamalar yapılacaktır. Kavramın anlamı ve tarihi gelişimi üzerinde durulacaktır. Daha sonra regülasyon türleri ele alınacaktır. Regülasyonların amaçları, araçları ve regülasyonu açıklamaya yönelik teoriler kısaca incelenecektir. Regülasyona karşı görüşlerden de özetle bahsedilecektir. Dünyada ve Türkiye'de regülasyonlardan ve regülasyon uygulamalarından söz edilecektir. En sonunda Türkiye örneğinde zorunlu taşıt sigortasına ilişkin regülasyon ele alınacak ve bu regülasyonun olumu ve olumsuz sonuçlarına işaret edilerek çalışma tamamlanacaktır.

2. Regülasyon mu Düzenleme mi?

Regülasyonun kavramının eş anlamlısı olarak Türkçede bazı yazarlar tarafından “düzenleme” kelimesi kullanılmaktadır. Regülasyon düz anlam olarak elbette düzenlemeyi de içermektedir. Bu yüzden, bazı yazarlar regülasyon kavramı yerine doğrudan doğruya düzenleme terimini kullanmayı tercih etmektedir. Ancak, bu yaklaşımın eksik ve sıkıntılı yanları da mevcuttur.

İlk olarak, düzenleme kavramı regülasyon kavramıyla tam olarak örtüşmemektedir. Türkçede kullanılan kimi kelimelerin yabancı terimleri karşılama yetersiz kalma durumu regülasyon ve düzenleme arasındaki ilişkide de boy göstermektedir.

İkinci olarak, regülasyon kavramının uluslararasılaşmış olduğundan, hemen her lisanda kullanılmakta ve kavramla nelerin kastedildiği anlaşılmaktadır. Hangi lisanda olursa olsun insanlar kavramla neyin anlatıldığını anlamaktadır. Bu, dünya çapında, konuyla ilgilenen insanlar arasında, bir iletişim kolaylığı sağlamaktadır.

Üçüncü olarak, düzenleme kavramı genellikle kullanıldığı ortamlarda müspet bir çağrışım yapmaktadır. Bir yerde düzen ve düzenleme olması iyi görülür, iyi karşılanır. Dolayısıyla, düzen ve düzenleme kavramları toplumun hemen her kesiminde pozitif bir algılanmaya sahiptir. Oysa, regülasyonun pozitif etkileri olduğuna inananlar yanında negatif etkileri olduğuna inananlar da vardır. Bazıları regülasyonların yapılmasının şart olduğuna ve bunda ana görevin kamu otoritelerine düştüğüne inanmaktadır. Bazı kimseler ise ya regülasyonların gerekli olduğu fikrini reddetmektedir ya da regülasyon yapılması şart olsa bile bunun her durumda ve bütünüyle kamu otoritesi, yani devlet ve devlet organları tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği kanaatini paylaşmamaktadır (Çukuryurt, 2021: 8).

Dördüncü olarak, düzenleme kelimesi regülasyon kavramıyla bir şekilde ilgili ve ilişkili diğer bazı kavramları karşılamada da sıkıntılar ortaya çıkartma potansiyeline sahip görünmektedir. Bu çerçevede mesela bilhassa “de-regülasyon” ve “re-regülasyon” kavramları nasıl karşılanacaktır? De-regülasyona düzenlemelerin azaltılması veya kaldırılması ve re-regülasyona düzenlemelerin yenilenmesi diyebiliriz. Ama bu da aynı anlam zenginliğini vermeyecek ve kavram kullanımında bazı sıkıntılara yol açabilecektir.

Bu yüzden biz bu çalışmada İngilizce aslında “regulation” olan kavramın Türkçenin ses düzenine uydurulmuş biçimiyle “regülasyon” olarak kullanılmasını tercih edilmektedir (Gündoğdu, 2015: 26). Bunu yapmamızın ana sebebi, kavramın kendi başına olumlu veya olumsuz bir çağrışım yapmamasını arzu etmemizdir. Gerçekten, daha sonra üzerinde duracağımız gibi, regülasyonların hem pozitif hem de negatif etkilerinin ve sonuçlarının olması mümkündür.

3. Regülasyon Kavramının Anlamı ve Açılımı

Regülasyon, belirli bir faaliyet veya alanın işleyişini ve faaliyetlerin sonuçlarını kontrol etmek için oluşturulmuş kurallar ve yaptırımlar bütünüdür (Aktan & Yay, 2016: 117). Bu kurallar ve yaptırımlar, devlet, özel sektör veya kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından oluşturulabilir ve uygulanabilir. Regülasyon, farklı akademik disiplinlerde, bir ölçüde değişik biçimlerde tanımlanabilen ve kullanılan bir kavramdır. En sade şekilde ifade etmek gerekirse, regülasyonun, “ayarlama ve düzenlemeler” anlamına geldiği de söylenebilir (Şenel & Aslan, 2022: 66).

Regülasyon, belirli bir alandaki faaliyetlerin nasıl yürütüleceğini belirleyen ve bu kuralların uygulanmasını denetleyen bir süreçtir. Bu süreç sosyal, ekonomik, idari ve küresel boyutlar başta olmak üzere farklı boyutlarda gerçekleşebilir. Daha geniş şekilde ifade etmek gerekirse, regülasyonlar, devletlerin, bireylerin veya iş gruplarının karar verme süreçlerine müdahale ederek, bu süreçlerin

topluma ve çevreye fayda sağlayacak biçimde şekillenmesini sağlamaya yönelik düzenlemelerdir (McLean ve McMillan, 2009: 455). Bu müdahaleler, doğrudan veya dolaylı olarak, bağımsız kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Daha hukuki bir tanım yapmak gerekirse, regülasyon, devletin, belirlediği sosyal ve ekonomik hedeflerine ulaşmak için kullandığı araçlardan biridir (Çukuryurt, 2021: 10). Bu araç, kuralların ve yaptırımların oluşturulması ve uygulanması yoluyla gerçekleştirilir. Regülasyonlar, bireylerin ve kuruluşların davranışlarını sınırlayarak, devletin hedeflerine ulaşmasını sağlamaya çalışır. Kamu otoritesinin piyasadaki aksaklıklara yönelik yoğunlaşması bakımından bir amaç tespiti yapmak gerekirse, regülasyonlar, devletlerin ekonomik faaliyetleri kontrol etme ve yönlendirme aracıdır. Regülasyon, yaygın bir kanaate göre, piyasalarda ortaya çıkan veya çıkabilecek sorunların çözümünde etkili olur ve piyasaların arzu edilen istikamete sevk edilmesinde rol oynar. Devletler regülasyonlar aracılığıyla ekonomiye müdahale ederek, sorunları ya tamamen ortadan kaldırmaya ya da etkilerini azaltmaya ve ekonomik hayatta kendilerinin belirlediği amaçlara ulaşmaya çalışırlar.

4. Regülasyon Teorileri

Regülasyonların niçin var olduğunu, rekabet ve piyasa prensipleriyle işleyen bir ekonomik düzende regülatif (regülasyon yapıcı) otoritelerin neden bireylerin ve firmaların tercihlerine müdahale ettiğini, regülasyonların kimin yararına, kimin zararına olduğunu ve regülasyonlardan kimlerin faydalandığını açıklamaya yönelik bazı teoriler mevcuttur. Başlıca teoriler kamu yararı-kamu çıkarı teorisi, kamu malları teorisi ve ekonomik regülasyon teorisidir (Çukuryurt ve Uzunöz, 2020: 101). Doğal olarak, her teorinin açıkladığı ve açıklamakta zorluk çektiği noktalar vardır.

Bu teorilerden ilki, kamu yararı-kamu çıkarı teorisidir. Kamu yararına dayanan regülasyon teorisi, kamu çıkarının korunması gerektiğinde devletin işletmeleri ve diğer kuruluşları regüle etmesi gerektiğini savunan normatif bir teoridir.

Üzerinde çeşitli tartışmalar yapıyor olmakla beraber, kamu yararı, bazen iddia edildiği gibi, tamamen anlamsız ve zararlı bir kavram değildir. Bazı durumlarda kamu yararının kolayca belirlenmesi mümkündür. Bu çerçevede, kamu yararı, tüketici güvenliği, çevrenin korunması, âdil rekabet ve sosyal adalet gibi çeşitli değerleri kapsayan geniş bir kavramdır.

Kamu yararına yönelik regülasyonların ana gerekçelerinden biri, regülasyonun piyasa başarısızlıklarını gidermek için kullanılabilmesidir. Piyasa başarısızlığı, piyasanın özellikle bazı kamusal mal ve hizmetleri üretmekte veya yeterince üretmekte başarısız olmasıdır. Bu durumda bu mal ve hizmetlerde bir sıkıntı

olacaktır. Bunun sebeplerinden biri ve belki de en önemlisi serbest piyasanın kaynakları verimli bir şekilde tahsis edememesi durumudur. Kaynakların yanlış tahsis edilmesi üretimin istenilen seviyede gerçekleşmemesine yol açmaktadır.

Piyasa başarısızlıkları iddiaları da bu başarısızlıkları veya başarısızlık olarak görülen durumları regülasyon gerekçesi olarak ortaya koymaktadır. Piyasa başarısızlığı çeşitli faktörlerin tek başına veya birlikte etkisi sonucu ortaya çıkabilir. Bu çerçevede işaret edilmesi gereken başlıca sorunlar bilgi sorunları, pozitif ve negatif dışsallıklar bir dizi faktörden dolayı ortaya çıkan sorunlar olabilir (Helbling, 2010: 48).

Bilgi sorunları, alıcı ve satıcıların bir ürün veya hizmet hakkında farklı düzeyde bilgiye sahip olması durumunda doğar. Gerçekten de olağan ekonomik hayatın akışı içinde alıcılar ve satıcılar farklı bilgi stoklarına sahiptir. Satıcıların bilgisinin alıcıların bilgisinden fazla olması, satıcıların alıcıların bilmediği ve belki bilmesi de çok zor olan bilgilere sahip olması mümkündür. Bu bilgi farklılığı alıcı aleyhine işleyebilir.

Bu durum ters seçim ve ahlaki tehlike gibi kötü durumlara yol açabilmektedir (Aktan & Yay, 2016: 132). Ters seçim, piyasada asimetrik bilgi olgusunun sonucu olarak vuku bulur. Piyasa aktörleri her zaman ve her durumda tam bilgiye sahip değildir. Ters seçim alıcıların bir ürün veya hizmet hakkında olumsuz bilgiye sahip olmaları halinde satın alma olasılıklarının daha yüksek olduğu durumlarda ortaya çıkar. Ahlaki tehlike ise, alıcı veya satıcıların, sonuçlarına karşı sigortalı olacaklarını bildikleri için riskli davranışlarda bulunmaları durumunda ortaya çıkar. Taraflardan biri diğerinin aleyhine olacak şekilde davranışını değiştirdiği zaman ahlaki tehlike boy gösterir.

Dışsallıklar, bir işlemde yer almayan üçüncü tarafların üstlendiği maliyet veya faydalardır. Dışsallıklar olumlu ya da olumsuz olabilir. Pozitif dışsallık, üçüncü bir tarafın yararlandığı bir faydadır. Kişi veya aktör o sonucun ortaya çıkmasına herhangi bir şekilde katkıda bulunmamaktadır, fakat ortaya çıkan durum onun için bir avantaj yaratır. Negatif dışsallık, üçüncü bir tarafın üstlendiği bir maliyettir. Bu da bir işlemin gerçekleştirilmesinde hiçbir katkısı ve payı bulunmayan bir kişinin o işlem sonucunda bir yükü omuzlamak zorunda kalması anlamına gelir.

Kamu malları teorisine göre, kamu malları dışlanamayan ve rakibi olmayan mal veya hizmetler olma vasfına sahiptir. İnsanlar bazı malların kullanımından, o malın ortaya çıkmasına bir katkıda bulunsalar da bulunmasalar da, hiçbir şekilde dışlanamazlar. Buna “hariç tutulamazlık” ve “rekabetsizlik” de denir. Hariç tutulamazlık, insanların ortaya çıkması için yapılması gereken harcamalara katılmasalar bile bir kamu malını tüketmelerinin engellenmesinin

imkânsız olduğu anlamına gelir. Bir kişiye sunulan hizmet herkese sunulmak durumundadır. Başka bir deyişle ya herkes o maldan yararlanacaktır ya da hiç kimse o maldan yararlanamayacaktır. Bunun tipik örnekleri iç ve dış güvenlik hizmetlerinde ortaya çıkabilir. Bir ülkenin ulusal savunması veya ülkede yürütülmekte olan polisiye hizmetler kişilerin bu hizmetlerin üretilmesine katkılarından bağımsız olarak herkesin yararlanabileceği kamu hizmetleridir. Rekabetsizlik de, bir kişinin bir kamu malını tüketmesinin diğerlerinin kullanabileceği mal miktarını azaltmaması anlamına gelir. Bu mallarda bir kıtlık vakası olmadığı söylenebilir. Bu malları birine sağlamak herkese sağlamak anlamına gelir. (Cowen, 1985: 53-63).

Piyasa başarısızlıkları çeşitli sorunlara yol açabilir. Tüketicinin zarar görmesi, çevresel zarar ve ekonomik verimsizlik gibi bir takım olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bu gibi durumlarda, regülasyonlar, piyasa başarısızlıklarını gidermek ve kamu çıkarını teşvik etmek için kullanılabilir (Oğuz, 2011: 77-91).

Regülasyonların amacını açıklayan diğer bir teori, ekonomik regülasyon teorisidir. Bu teori fiyat kontrolleri, anti-tröst yasaları, çevre regülasyonları ve iş güvenliği ve sağlığı regülasyonları gibi çok çeşitli devlet politikalarını kapsayan geniş bir teoridir. Ekonomik regülasyonun amacı belirli bir politikaya bağlı olarak değişebilir. Bazı durumlarda amaç tüketicileri zarardan korumaktır. Diğer durumlarda amaç ekonomik rekabeti veya verimliliği teşvik etmektir.

Ekonomik regülasyon teorisi, kamu yararına olup olmadığına bakılmaksızın ekonomik regülasyonun nedenlerini, etkilerini ve etkinliğini açıklamayı amaçlayan pozitif bir teoridir. Ekonomik regülasyon teorisyenleri, regülasyonun kamu yararı mantığına katılabilir veya katılmayabilir. Regülasyon savunmasında ille de kamu yararı teorisinin görüşlerinden yararlanmaları gerekmez.

Ekonomik regülasyon teorisinin ünlü isimlerinden biri olan George Stigler'in (1911-1991) ekonomik regülasyon modeli, regülasyonun regüle edilen endüstriler tarafından ele geçirilebildiğini öne sürmektedir. Bu endüstriler öylesine yerleşik ve güçlüdür ve regülatif otoritelerle o kadar içli dışlıdır ki, regüle edilen endüstrilerde, kamu yararı yerine, kendi lehlerine olacak şekilde regülasyon yapılması konusunda hükümeti, regülatif otoriteleri etkileme gücüne ve şansında sahiptir. Bu konuda regülatif kurumlardan ayrılan bazı kimselerin güçlü lobi faaliyeti yapma peşinde koşan işletmelerde istihdam edilmesi bir ipucu sunmaktadır.

Stigler'in modeli, regülasyonun bir tür ekonomik rant yaratma işi olduğu fikrine dayanmaktadır. Ekonomik rant, bir işletmenin tekel olma gücünden dolayı, olağan piyasa şartlarında elde edebileceğinden daha fazla olarak elde ettiği gelirdir. Stigler, regülasyona tabi endüstrilerin, tüketiciler ve diğer

işletmeler pahasına kendilerine fayda sağlayacak regülasyonlar yaptırmak için hükümetler nezdinde lobi faaliyeti yürüterek ekonomik rantlarını artırmaya çalıştıklarını savunmaktadır (Stigler, 1971: 102-113). Bu konuda Amazon adlı internet pazarlama şirketinin tavrı iyi bir örnek olabilir. Bu şirket kendisi yeterince büyüdükten ve piyasada hatırı sayılır bir yer edindikten sonra internet pazarlama işinde alınan vergilerin yükseltilmesini talep etmiştir. Bu taleple yapmacak istediği şey potansiyel rakiplerinin piyasaya girişini engellemektir.

Kuşku yok ki, işçi sendikaları da üyelerinin yararına olacak regülasyonlar için hükümet nezdinde lobi faaliyetleri gerçekleştirerek ekonomik regülasyonda bir ölçüde olsun belirleyici rol oynayabilir. Örneğin sendikalar asgari ücret yasaları için lobi yapabilir. Asgari ücretin “insan onuruna yakışır bir hayat yaşamak” için daha çok yükseltilmesi gerektiğini ve bunun işçiler tarafından hak edildiğini savunabilir. Bu çerçevede işçi sınıfı etrafında oluşturulmuş etkileyici havayı kullanabilir. Aynı şekilde, iş sağlığının da geliştirilmesi ve iş kazalarının önlenmesi için ilave tedbirler alınması talebinde bulunabilir. Bu doğrultuda regülasyonlar çıkartılması için regülatif otoriteyi ve nihayet hükümeti etkilemeye yönelik çabalar sarf edebilir. İş sağlığı ve güvenliği regülasyonları ve toplu sözleşme hakları için daha geniş lobi faaliyetleri yürütebilir. Sendikalar aynı zamanda toplu pazarlık güçleri aracılığıyla ekonomik regülasyonları da etkileyebilirler. Sendikalar, daha yüksek ücretler, daha iyi sosyal haklar ve daha güvenli çalışma koşulları için işverenlerle pazarlık yapmak amacıyla pazarlık güçlerini kullanabilirler. Bu müzakereler iş uygulamalarında regülatif etkilere sahip değişikliklere yol açabilir.

Sam Peltzman’ın (1976) ekonomik regülasyon modeli, regülasyonun, regülasyona tabi endüstrilerin daha fazla risk almasına yol açabileceğini savunur. Bunun nedeni, regülasyonun, denetlenen firmalar için kaza maliyetlerini ve diğer olumsuz sonuçları azaltabilmesidir. Peltzman’ın modeli, denetlenen firmaların, bir şeyler ters giderse hükümetin onları kurtaracağını bilmeleri durumunda daha fazla risk alacakları fikrine dayanıyor. Örneğin, bir petrol şirketinin, hükümetin meydana gelen herhangi bir petrol sızıntısını bir milli sorun olarak göreceğini ve sızıntıyı temizleyeceğini bilmesi durumunda, tehlikeli bir bölgede sondaj yapma olasılığı daha yüksek olabilir (Oğuz, 2011: 113-118).

Nobel ödüllü iktisatçı ve sosyolog Gary Becker’in (1930-2014) ekonomik regülasyon modeli, regülasyonun bir tür hükümet yatırımı olduğu tezini savunmaktadır. Becker, hükümetin tüketici güvenliği ve çevrenin korunması gibi topluma fayda sağlamak amacıyla işletmeleri regüle ettiğini öne sürüyor. Becker’in modeli, hükümetin toplumun refahını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen rasyonel bir aktör olduğu fikrine dayanmaktadır. Becker, hükümetin,

regülasyonun faydalarının maliyetlerinden daha ağır bastığına inanması halinde işletmeleri regüle edeceğini ifade etmektedir (Oğuz, 2011: 118-121).

Ancak, pratikte bu hesaplamaların bir işe yaramaması olasılığı da vardır. Devlet tarafından işlerin daha iyiye gitmesi için yapılan regülasyonlar tam tersine sonuçlar verebilir. İşler daha iyiye değil daha kötüye gidebilir. Buna örnek olarak da 2007-2008 büyük finans krizi gösterilebilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmakla beraber hem bu ülke ekonomisinin çok büyük olması hem dünya ekonomisinin merkezi olması ve hem de dünya ekonomisiyle önemli ölçüde entegre olması yüzünden tüm dünyayı saran bu kriz önemli ölçüde devletin regülasyonlarının bir istenmeyen sonucu olarak doğdu. Amerika Birleşik Devletleri'nde genellikle sanıldığı gibi finans sektöründe regülasyon eksikliği değil yanlış regülasyon olması bir problemdi. Alt ve orta gelir seviyesindeki insanların ev sahibi olması için kredi kuruluşlarına yapılan baskılar kredi musluklarının açılmasına ve geliri geri ödemeye yeterli olmayan insanların da konut kredisi almasına yol açtı. Bir süre işler iyi gidiyor gibi göründü. Ev talebi adeta patladı ve açılan konut kredileri ciddi biçimde arttı. Aslında ise bir kriz gelmekteydi. Nihayet bazı krediler geri dönmemeye başlayınca kriz 2007'de patladı. Ev kredilerine dayanarak hazırlanan ve tüm dünyada türev ürünler olarak satın alınan kıymetler erimeye başladı. Kriz adım adım önce Amerika Birleşik Devletleri'ni daha sonra da tüm dünyayı etkisi altına aldı. Krizin ana sebebi regülasyon eksikliği değil yanlış regülasyonların yapılmasıydı. Bu kriz Amerika Birleşik Devletleri'nde 7 trilyon doların buharlaşmasına sebep oldu (Kalaycı, 2012).

5. Regülasyonların Tarihi Gelişimi

Regülasyon tartışmaları daha ziyade 1950'lerden itibaren yoğunlaşmaya başlamış olmakla beraber regülasyonun çok eskilere giden bir geçmişi vardır. Regülasyonlara genel gerekçe olarak gösterilen “piyasa başarısızlıkları” olgusu ve iddiası da yeni olmaktan uzaktır (Sarısoy,2010: 282). Regülasyonun ilginç ilk örneklerinden biri Roma İmparatorluğu döneminde karşımıza çıkar. İmparator Zeno M. S. 483 yılında verdiği bir emirle bütün tekelleri, birleşmeleri ve fiyat anlaşmalarını yasakladı.

İngiltere'de Massacuthes Sömürge Yasama Meclisi'nin 1603 yılında verdiği karar bir başka örnektir. 1642 yılında yargı tarafından alınan bir kararda ülkedeki hiçbir tekele izin verilmeyeceği, sadece ülkeye fayda sağlayan icatlar için ve geçici bir süreyle buna istisna olacağı belirtildi. Bütün bu daha eski tarihli örneklere rağmen regülasyonla ilgili asıl tartışmaların 1800'lerde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde doğduğu söylenebilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde anti tekel kanunlarının ve regülasyonun yoğun gelişimi Amerikan iç savaşı sonrasında şekilde başlamıştır. Ülkenin ilk anti tekel kanunu 1890 yılında kabul edilen Sherman Antitröst Kanunu'dur. Eyaletler arasında ticareti regüle etmekle meşgul olacak Eyaletler Arası Ticaret Kurulu da aynı tarihte kurulmuştur. Takip eden yıllarda yeni regüle edici kurumlar ortaya çıkmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri örneğinde regülasyonların ve regülasyonlara yönelik yasama faaliyetlerinin üç dönem halinde incelenmesi mümkündür. İlk 1909-1916, ikincisi 1933-1940 ve üçüncüsü 1973-1980 dönemlerini kapsamaktadır (Sarısoy, 2010: 283). İlk iki dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde mevcut federal regüle edici kurumların ilgilerinin ve yetkilerinin ülkede mevcut olan birçok sektörü ilgilendirdiği anlaşılmaktadır. İkinci dönem büyük dünya krizine, üçüncü dönem ise 1970'lerde yaşanan ve bütün dünyayı etkisi altına alan petrol krizi sonrasına denk gelmektedir. Bu yüzden akademik çalışmalar artmış ve konu iktisat literatürüne daha ziyade 1970'lerde girmiştir.

Ancak, regülasyonun sadece lehine değil aleyhine gelişmeler de vuku buldu. 1970'lerde ve 1980'lerde regülasyon karşıtı fikirler ve hareketler arttı. Bunların etkisiyle bir de-regülasyon akımı başladı. Daha önceki, çeşitli ülkelerde ortaya çıkan kötü sonuçlar, daha çok regülasyonlara bağlandı. Bazı sektörler, örneğin hava ulaşımı, deregülasyon çalışmalarında en geniş ve en etkili adımların atıldığı alanlar olarak boy gösterdi. Ne var ki, regülasyon gibi de-regülasyonun etkilerini de tam olarak ölçmek zordur. De-regülasyonun, bu yüzden, mutlak değil kısmi başarılarla sonuçlandığını söylemek mümkündür (Chsang, 1977: 716).

6. Regülasyon Türleri

Regülasyonlar değişik şekillerde kategorize edilmektedir. Bir yaklaşıma göre ekonomik ve sosyal regülasyonlardan bahsedilebilir (Çukuryurt, 2021: 10). Bazı yazarlar bunlara süreç regülasyonu ve davranış regülasyonu gibi türler de eklemektedir. Ama, yaygın yaklaşıma göre, regülasyonlar temel olarak üç ana kategoriye ayrılır: idari regülasyonlar, iktisadi regülasyonlar ve sosyal regülasyonlar. Her bir tür belli alanları regüle etmeye çalışır. Ancak, bu tasnifte yer alan her türden regülasyonun diğer türlerin etki alanlarına da tesir etmesi mümkündür, hatta bir ölçüde kaçınılmazdır.

Bu regülasyonların ne olduğu şu şekilde açıklanabilir (Aktan & Yay, 2016: 119-120; Şenel & Aslan, 2022: 67):

İdari regülasyonlar, kişilerin ve kuruluşların devlete karşı belirli yükümlülüklerini yerine getirmelerini gerektiren kurallardır. Bu kurallara uymayan kişilerin söz konusu faaliyeti yapmasına müsaade edilmez. Örnek

vermek gerekirse, bir kişinin kara yollarında araç kullanabilmesi için ehliyet alması şartı vardır. Ehliyetsiz araç kullananlar yakalandıklarında polis tarafından cezalandırılırlar. Bir işletmenin bir alanda faaliyete geçebilmesi için izin alması gerekir. İşletmeler izin almadan çalışmaya başlayamaz. Benzer şekilde, belli meslek sıfatlarının alınabilmesi ve mesleklerin icra edilebilmesi de genellikle diplomaya bağlı şekilde lisanslanır. Mesela doktor olarak adlandırılabilme ve çalışabilmek için tıp fakültesi, avukat olarak adlandırılabilme ve çalışabilmek için ise hukuk fakültesi mezunu olmak gerekir. Bu lisanslamaları da regülasyona giden yolun taşları olarak görmek mümkündür.

İktisadi regülasyonlar, piyasadaki rekabeti ve etkinliği korumaya yönelik kurallardır. Bir şirketin, piyasada tekel derecesinde hakimiyetini engellemek gerekçesiyle sınırlandırılması veya bir ürünün tavan fiyatının belirlenmesi, iktisadi regülasyonlara örnektir.

Sosyal regülasyonlar, toplumun refahını ve sağlığını korumaya yönelik kurallardır. Örneğin, işçi sağlığının korunması ve iş güvenliğinin sağlanması sosyal regülasyonlara tabidir. Çevrenin korunmasına ilişkin regülasyonlar da sosyal regülasyonlara örnektir (Stigler, 1971: 4-5).

7. Regülasyonların Faydaları ve Zararları

Kuşku yok ki her regülasyon bazı faydalara yol açabilir. Regülasyon yapma mantığının arkasında zaten bu kavrayış vardır. Ancak, regülasyonlar bazı sakıncalar da yaratabilir. Bu sakıncalar bazen önceden görülebilir, ama regülasyonların faydaları yanında çok küçük kaldıkları fikriyle bunlar dikkate alınmaz veya önemsenmez. Bazen de regülasyonun piyasaya nasıl etki edeceği ve ne gibi aralı sonuçlar vereceği önceden görülemez. Uygulamada çeşitli mahzurlar taşıdığı zamanla ortaya çıkar.

Regülasyonların genel olarak kamu yararını gözeterek ve hedefleyecek şekilde hazırlandığı belirtilir. Daha doğrusu, regülasyonu yapan otoriteler regülasyonun muhtemel maliyetlerini ve faydalarını önceden hesaplamaya çalışır. Bu hesaplama bazen somut verilere ve bilgilere dayanır, bazen de bazı ilke ve anlayışlar bu hesaplamalarda ağır basar.

Regülasyonlar elbette bazı hedefler gözetilerek yapılır. Ancak, fiiliyatta olan şeyler her zaman hesaplamalarla uyuşmayabilir (Guasch ve Hahn, 1999: 8). Uygulamada regülasyonun nasıl işleyeceği ve hangi sonuçları ortaya çıkartacağı daha çok teknik bir konudur. Bu, uygulama esnasında netlik kazanır.

Regülasyon uygulamaları faydalarının ve maliyetlerinin ölçülmesi zor ve hayli karmaşık süreçlerdir (Antle, 1999: 620-621). Regülasyonlar siyasi amaçlara dayanıyor olabilir. Regülasyonlar ekonomik bir sorundan kaynaklanan

bir duruma müdahale etmek amacıyla yola çıkılan ve ekonomik bir sonucu veya sonuçları olan uygulamalar olmasına rağmen, ilgili kararları kamu kurumu olan regüle edici ve denetleyici kurumlar almaktadır. Regülasyonların firmalar, insanlar ve sosyal refah üzerinde etkisini hesaplanabilmesi onların daha iyi hazırlanmalarını ve kontrol edilebilmelerini sağlayacaktır. Fakat, regülasyonların fayda ve maliyet analizlerinin regülasyon idari kurumlarının karar verme süreçlerini nasıl etkilediği tartışmalıdır.

Regülasyonların fayda ve maliyet analizlerinin yapılmasında tek güçlü karar verici devlet organlarından kaynaklanmaz. Bunun yanında, teknik güçlükler de vardır. Çoğu durumda regülasyon öncesi ve sonrasının fayda ve maliyet analizini yapmak zor olabilir. Bunun ana sebebi elde yeterli veri olmaması ve regülasyonların alandaki etkisini göstermesinin zaman almasıdır.

Kuşku yok ki her sektör aynı durumda değildir. Bazı sektörler veri birikimi açısından daha iyi durumdadır. Kolay verilere ulaşılabilmesi açısından bankacılık ve sigortacılık sektörleri bu konuda bir istisnadır. Gerekli çatı kurumların mevcut olması ve istatistiki verilere daha hızlı ve kolay ulaşılabilmesi sayesinde bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde fayda ve maliyet analizi yapmak daha olanaklıdır. Belki de bundan dolayı hem bankacılık sektöründe hem de sigorta sektöründe regülasyonlar diğer sektörlerdekine nispetle daha fazladır.

8. Regülasyona Eleştirel Yaklaşımlar

Kamu yararı teorisi ve ekonomik regülasyon teorisi, devlet regülasyonlarının ardında yatan mantığı ve regülasyonların tasarımını açıklayan iki ana düşüncedir. Kamu yararı teorisi, halkı piyasa güçleri tarafından yeterince ele alınamayan ve cevaplanamayan zararlardan korumak için devlet regülasyonlarının gerekli olduğunu öne sürmektedir. Ekonomik regülasyon teorisi ise ekonomik verimliliğin artırılmasına ve piyasa başarısızlıklarının önlenmesine odaklanmaktadır.

Ancak hem teoriler hem de bunların ilham verdiği spesifik düzenlemeler çeşitli nedenlerden dolayı eleştirilmiştir. Başka bir deyişle, bazı yazarlar tarafından çok beğenilen ve hararetle benimsenen bir kavram, teori ve yaklaşım olarak kamu yararı başka bazı yazarlar tarafından ağır şekilde eleştiriye maruz bırakılmıştır. Sağlıklı bir değerlendirme için bu eleştirilerin de dikkate alınması ve incelenmesi gerekmektedir.

Kamu yararı teorisine yönelik temel eleştirilerden biri, kamu yararı kavramının tanımının zor olmasıdır. Nitekim bugüne kadar genel kabul gören ve herkes tarafından kabul edilen veya en azından geniş çevrelerce benimsenen bir kamu yararı tanımı yapılamamıştır (Şahin, 2009). Gerçi aynı durum sosyal bilimlerde başka kavramlar için de geçerlidir, ama kamu yararı kavramı ile diğer

muhtevası belirsiz ve anlam muğlaklığı taşıyan kavramların toplum hayatında ve aktüel politikada oynadığı roller arasında büyük farklar vardır. Yani kamu yararı kavramının içeriğinin belirsiz olması diğer bazı kavramlardaki belirsizliğe nispetle çok daha büyük zararlara yol açabilecek bir durumdur. Bu zararın ortaya çıkma araçlarından biri elbette kamu yararı kavramına dayanarak veya kamu yararını gerektirecek göstererek gerçekleştirilebilecek regülasyonlardır.

Kavramın muhtevası çoğu zaman belirsizdir ve bu belirsizlikle tanımlanması hayli güçtür. Kavram herkes tarafından kabul edilecek ve tespit edilebilecek objektif kriterlere değil şahsi ve sübjektif, yani kişiden kişiye değişebilecek kriterlere ve algılamalara dayanmaktadır. Kamu yararının ne olduğuna ve neyin kamu yararına olduğuna kimin karar verdiği ve regülatörlerin eylemlerinin ve yaptıkları regülasyonların gerçekten kamu çıkarını desteklediğinden nasıl emin olunabileceğine ilişkin belirsizliklerin var olduğu bildirilmektedir (Oğuz, 2011: 93).

Bir diğer eleştiri kamu yararı teorisinin özel çıkarlara hizmet edebileceği şeklinde ifade edilmektedir. Çeşitli ülkelerdeki özgül tecrübeler bunun çok da istisnai bir durum olmayabileceğini kanıtlamaktadır. Özellikle ABD tarihinde karşımıza çok ilginç örnekler çıkmaktadır. Örneğin, sigorta şirketleri, tüketicilerin veya rakiplerin zararına olacak şekilde kendilerine fayda sağlayacak regülasyonların kabul edilmesi için regülasyonları yapacak kurumları ve kişiler etkilemeye çalışabilir. Bu kurumlarla ilgili olarak etkin ve yaygın lobi faaliyeti yürütebilir. Amerika Birleşik Devletleri sisteminde lobilerin önemli faaliyet alanlarından ve hedeflerinden biri bu tür kurumlardır.

Kamu yararı teorisi maliyetli ve verimsiz olabilir. Regülasyonları yapanların yaptıkları regülasyonları izleyecek ve uygulayacak kaynaklara ve uzmanlığa sahip olması gerekir. Regülasyonlar, işletmelere uyum maliyetleri getirebilir ve bu maliyetler sonuçta tüketicilere daha yüksek fiyatlar olarak yansıtılabilir (Acar, 2005). Yani regülasyonlarla ucuzluk sağlamak hedeflenirken tam tersi durumlar ortaya çıkabilir.

Ekonomik regülasyon teorisi de eleştirilerden tamamen uzak değildir. Bir eleştiri, verimliliğe odaklanmanın çok dar bir hedef olduğu yolundadır. Ekonomik regülasyonları yapanlar sosyal eşitlik veya adalet gibi diğer önemli faktörleri göz ardı edebilir. Bazı durumlarda regülasyonları koyan otoriteler bu kavramlara ve değerlere sözde saygı ve ilgi gösterebilir bile, regülasyonlar fiiliyatta onlardan uzaklaşılmasına sebep olabilir.

Ekonomik regülasyon teorisine yönelik bir diğer eleştiri ise ekonomik regülasyon teorisinin çoğu zaman gerçek dünyayı tam olarak yansıtmayan, idealleştirilmiş piyasa modellerine dayanmasıdır. Örneğin regülatörler

tüketicilerin mükemmel bilgiye sahip oldukları ve tümüyle rasyonel seçimler yapabildikleri, gerçek hayatta olmayan ve olması da pek mümkün görünmeyen bir piyasa anlayışına sahip olabilir. Ancak, piyasa ekonomisi bu tür ideal ve mevcut olmayan modeller üzerinden anlaşılması zor bir vaktadır. Gerçekte bir ekonomide hem üreticiler hem de özellikle tüketiciler genellikle sınırlı bilgiye sahiptir ve önyargılı kararlar verirler. Kararların ne kadar rasyonel olduğu ve olabileceği de tartışmaya açıktır. Çoğu zaman hisler ve heyecanlar da insanların kararlarında etkili olmaktadır (Stigler, 1971: 17-18).

Son olarak, ekonomik regülasyonun pratikte uygulanması zor olabilir. Piyasa başarısızlıklarını tespit etmek ve ele almak çeşitli güçlükler ihtiva edebilir. Ayrıca, ekonomik regülasyon, işletmeler üzerinde ilave yükler bindirebilir ve işletmelerin verimsizliğine neden olabilir (Oğuz, 2011: 121-122).

Sigorta sektöründe de hem kamu yararı teorisinden hem de ekonomik regülasyon teorisinden esinlenmiş regülasyonlar uygulanmıştır. Sigorta regülasyonları genellikle sigorta şirketlerine ödeme gücü sağlamak, tüketicileri adil olmayan uygulamalardan korumak ve rekabeti teşvik etmek için tasarlanmıştır.

Sigorta sektörü regülasyonları çeşitli nedenlerden dolayı eleştirilmiştir. Rekabetin ve yeniliğin bastırılması bu eleştirilerin temel varsayımdır. Örneğin, sigorta şirketlerinin belli düzeyde sermaye bulundurmalarını gerektiren düzenlemeler, piyasaya yeni girenlerin işini zorlaştırabilir. Bir diğer eleştiri ise sigorta düzenlemelerinin karmaşık ve anlaşılması zor olabilmesidir. Bu durum tüketicilerin farklı sigorta planlarını karşılaştırmasını ve ihtiyaçlarını en iyi karşılayıcı seçmesini zorlaştırabilir. Son olarak, sigorta düzenlemelerine uymak maliyetli olabilir. Bu maliyetler tüketicilere daha yüksek maliyetler olarak yansır. Yüksek maliyetler ise sigorta sektörünün genişliğine olumsuz etkilerde bulunur.

9. Regülasyonları Gerçekleştirmede Kullanılabilecek Araçlar

Regülasyonların fayda ve maliyetlerinin hesaplanmasında bazı teknikler kullanılır. Bu teknikler dört grupta sınıflandırılabilir. Bunlar, ekonometrik çalışmalar, harcamaların değerlendirilmesi, verimlilik çalışmaları ve rekabetçi piyasaların regülasyonlara vereceği tepkilerin ölçümüdür.

Bir sektördeki regülasyon uygulamaları karşımıza farklı şekillerde çıkabilmektedir. Regülasyona geçmişte en çok konu olmuş ve halen konu olmakta olan uygulamalar mal ve hizmetlere ilişkin taban ve tavan fiyat uygulamaları ve sektöre giriş ve çıkışa yönelik kısıtlamalardır. Çeşitli durumlarda mal ve hizmetlerin kalitesine yönelik düzenlemelerin de yapıldığı görülebilmektedir (Oğuz, 2011: 47-50):

i. Fiyat kontrolü.

İşletmelerin mal ve hizmetlerine uygulayacakları fiyatların regüle edici bir kamu otoritesi tarafından belirlenmesidir. Kamu otoritesi, bunu iki şekilde yapabilir. İlk olarak, mal ve hizmetlerin fiyatını doğrudan doğruya belli bir fiyat olarak sunabilir. İkinci olarak, fiyatlara bir azami veya bir asgari sınır koyabilir ve işletmelere bu limitleri dikkate alarak bir fiyat belirleme olanağı verebilir (Pindyck, 2018: 83). Fiyat regülasyonlarının arkasındaki temel amaç toplum yararını gözetmek ve piyasa başarısızlık riskini ortadan kaldırmak olabilir. Fiyat kontrolü uygulaması Türkiye’de hayat-dışı sigorta sektöründe görülmektedir.

ii. Miktar kontrolü.

Fiyat kontrolüne nispetle daha az gözlemlenen bir regülasyon türüdür. Kamu otoritesi bir malın veya hizmetin ne kadar üretileceği veya ne kadar satılacağı konusunda kısıtlamalar getirebilmektedir. Buradaki temel motivasyon kaynakların israfını engellemektir. Miktar kontrolü düzenlemeleri daha çok tarım sektöründe görülür.

iii. Piyasaya giriş-çıkış engelleri.

Regüle edici otorite bazı durumlarda sektörde ne kadar firma olması gerektiğine ve kimlerin sektöre girebileceğine ve sektörden çıkabileceğine yönelik regülasyonlar yapabilmektedir. Bu engelleme örneğin sektöre ilk kez girecek olan firmalara yönelik engeller koyularak yapılabilir. Türkiye’de telekomünikasyon sektöründe geçmiş yıllarda bu doğrultuda uygulamalar görülmüştür. Finansal krizlerin olduğu dönemlerde piyasadan çıkış engellerinin de konulabildiği görülmektedir. Ülkemizde finansal kriz dönemlerinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun bankaların batmasına izin vermemesi ve 2008 Global Finansal Kriz döneminde Amerika Birleşik Devletleri’nde bankaların batmalarına müsaade edilmemesi bunun örnekleri olarak gösterilebilir.

iv. Diğer faktörler.

Regüle edici otoritelerin kontrol etmek istediği belki de en önemli değişken malların veya servis hizmetlerinin kalitesidir. Regüle edici otorite malın veya hizmetin kalitesini kontrol etmek amacıyla standartlar belirleyebilir. Örneğin, ekmek yapımına ilişkin koyulan standartlar mal ve hizmetlerin kalitesine ilişkin olarak yapılmış regülasyonlar sınıfında yer almaktadır. Regülasyon otoritesi ayrıca şirketlerin hangi teknolojilere yatırım yapmaları gerektiği ve sermaye yapısının nasıl olacağı konusunda regüle edici adımlar da atabilmektedir. Bu düzenlemeler belki de her durumda ve kaçınılmaz olarak firmaların üretim ve hizmet maliyetlerini artırmaktadır.

10. Sigorta Sektöründe Dünya'daki Regüle Edici-Denetleyici Kurumlar ve Uygulamalar

Sigorta sektöründe hemen hemen bütün dünyada regülasyonlar vardır. Bazı ülkelerde az bazı ülkelerde çok regülasyon olabilir, ama regülasyonların mevcut olması adeta kaçınılmaz görünmektedir. Regülasyonlar arasında kimi ortak ve farklı noktaların da bulunması mümkündür. Ancak, bir taraftan tüm dünyada bütün insanların aşağı yukarı aynı veya benzer rizikolarla karşılaşması ve öbür taraftan sektörün özellikle bazı ürünler açısından artık global bir sektör haline gelmiş olması bütün ülkelerdeki regülasyonların az veya çok birbirine benzer hale gelmesine veya aralarında ortak noktaların belirmesine yol açmaktadır.

Aynı şekilde, sigorta sektöründe denetleyici kurumlar da her ülkede var olmaktadır. Bunlar genellikle kamu kurumu niteliğine sahip kurumlar olarak boy göstermektedir. İşleri sektördeki işletmeleri genel olarak takip etmektir. Hemen her ülkede geniş bir sigortacılık mevzuatı vardır ve denetleyici kurumlar bunlara dayanarak sektördeki işletmelerin faaliyetlerini takip etmeye çalışmaktadır.

Avrupa Birliği üyeliği Türkiye'nin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu yüzden Türkiye mevzuatını ve uygulamalarını çeşitli alanlarda Avrupa Birliği standartlarına uydurmaya çalışmaktadır. Buna dayanarak biz de bu başlık altında öncelikle Avrupa Birliği'nde sigorta sektöründeki duruma göz atmak istiyoruz.

Avrupa Birliği, sigorta alanında tek pazar kurarak sigorta hizmetlerini sabit standartlara bağlama hedefine ulaşmayı önemli ölçüde başarmıştır. Bu sayede, Avrupa Birliği sınırları içerisinde kurulan sigorta şirketleri, merkezlerinin bulunduğu ülkeden faaliyetlerine ilişkin izin ve ruhsat alırlar. Bu izin ve ruhsat, Avrupa Birliği üye devletleri sınırları içinde istedikleri yerlerde faaliyet gösterebilmelerini sağlayan bir tür bir "Avrupa Pasaportu" işlevi görmektedir. Bu yüzden Avrupa Birliği içinde doğan işletmeler hayli geniş bir pazara girme imkanına ve şansına sahip olmaktadır.

Mevcut durumda dünyanın en büyük sigorta piyasası şu an Avrupa Birliği sigorta piyasasıdır. Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Avrupa Birliği'nde mevzuatların oluşturulması açısından temel kurumlardır. Bunların aşağısında alt komiteler mevcuttur. Sigorta Komitesi, Sigorta ve Emeklilik Denetleyici Komitesi ve Avrupa Sigorta ve Emeklilik Komitesi ise sigortacılık alanında faaliyet gösteren mevzuatların oluşturulması açısından temel kurumlardır.

Avrupa Birliği, sigortacılık faaliyetlerinin daha şeffaf ve âdil bir şekilde yürütülmesi için 2002 yılında "Sigortacılık Aracılık Direktifi"ni, 2016 yılında

ise bu direktifi güncelleyerek “Sigorta Dağıtım Direktifi”ni yayınlamıştır. Bu direktifler, sigorta poliçe ve sözleşmelerinin hazırlanması, imzalanması, satışı ve tazminatın ödenmesi gibi tüm adımların belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu yolla, sigorta piyasasında bir çerçeve oluşturulmasına ve tüketicilerin daha iyi korunmasının sağlanmasına çalışılmaktadır (Şenel & Aslan, 2022: 71-72).

Avrupa Birliği, sigorta şirketlerinin mali yeterliliğini sağlamak için bir dizi düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeler, sigorta şirketlerinin risklerini yönetmesini ve yeterli sermaye bulundurmasını amaçlamaktadır. Avrupa Birliği’nde, sigorta şirketlerinin mali yeterliliğinin denetlenmesi üzerine ilk adım 1994 yılında, Avrupa Denetleme Kurulları Komisyonu’nun kurulmasıyla atılmıştır. Bu komisyon, sigortacılık sektörünün mali durumunu izlemek ve değerlendirmekle sorumludur.

2001 ve 2002 yıllarında, hayat dışı sigortalar direktifi hazırlanmıştır. Bu direktif, sigorta şirketlerinin mali yeterliliği için gerekli asgari standartları belirlemektedir. 2004 yılından itibaren, Avrupa Birliği ülkelerinde mali yeterlilik konusunda yeni yasal düzenlemeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu düzenlemelerden biri de sigorta şirketlerine ilişkin “Mali Yeterlilik I” (Solvency I) uygulamasıdır. Bu uygulama, sigorta şirketlerinin risklerini ölçmek ve yeterli sermaye bulundurmasını sağlamak için bir çerçeve oluşturmaktadır. Solvency I uygulaması, bir geçiş dönemi uygulamasıdır. 2009 yılından itibaren, sigorta şirketlerinin mali yeterliliği için “Solvency II” uygulaması devreye sokulmuştur (Doff, 2016).

Solvency II uygulaması, Solvency I uygulamasına göre daha kapsamlı ve katı bir düzenlemedir. Solvency II uygulaması, sigorta şirketlerinin risklerini daha doğru bir şekilde ölçmesini ve yeterli sermaye bulundurmasını sağlamak için tasarlanmıştır. Bu uygulama, sigorta şirketlerinin mali durumunu daha sağlam hale getirmeyi ve tüketicileri korumayı amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği, sigortacılık sektörünün mali yeterliliğini sağlamak için, bankacılık sektöründe kullanılan Basel II modelini temel alarak “Solvency II” uygulamasını geliştirmiştir. Solvency I uygulaması, daha çok mevcut uygulamaların iyileştirilmesini amaçlarken, Solvency II uygulaması daha kapsamlı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu yaklaşım, piyasadaki son gelişmeleri de dikkate alarak, sigorta şirketlerinin risklerini daha doğru bir şekilde ölçmesini ve yeterli sermaye bulundurmasını amaçlamaktadır. Solvency II’nin temel amacı, sigorta şirketlerinin risklerini belirlemesi ve yönetmesi ile kendi iç kontrol sistemlerini düzenlemesidir. Bu amaçla, Basel II’deki üç sütunlu yaklaşım, sigorta sektörünün içerdiği farklılıklara göre uyarlanmıştır.

Dünyada sigorta sektörünün belli büyüklüklere ulaştığı her ülkede sigorta sektöründe regüle edici ve denetleyici kurumlar ve bu kurumlar tarafından hayata aktarılan uygulamalar vardır. Dünyanın sigorta sektörünün var olduğu hemen her ülkesi hakkında yapılacak incelemeler bu durumu göstermektedir.

Dünyanın dört bir yanındaki sigorta endüstrileri, farklı ülkelerin farklı zamanlarda farklı yaklaşımlar benimsediği uzun bir düzenleme geçmişine sahiptir. Genel olarak, son yıllardaki eğilim düzenleme yönünde gelişmiştir. Bununla beraber bazı istisnalar da olmuştur ve düzenleme düzeyi hala ülkeden ülkeye önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Buna rağmen halihazırdaki baskın eğilimin sektörü devamlı ve gitgide daha fazla regüle etme istikametinde olduğu söylenebilir (Çukuryurt ve Uzunöz, 2020).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sigorta endüstrisi, tarihinin büyük bölümünde, büyük ölçüde kendi kendini regüle etmiştir. Bununla birlikte, sigorta endüstrisini federal anti tröst yasalarından muaf tutan McCarran-Ferguson Yasası'nın 1945'te kabul edilmesi gibi bazı önemli hükümet müdahalesi dönemleri de olmuştur.

1980'lerde sigorta sektörü de dahil olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'nde finans sektöründe bir düzenleme dalgası yaşandı. Bu düzenleme dalgası sektörde rekabetin ve yenilikçiliğin artmasına yol açmıştır. Fakat aynı zamanda 1980'lerin sonu ve 1990'ların başındaki tasarruf ve kredi krizi gibi bazı mali krizlere de katkıda bulunmuştur. 2008 mali krizine yanıt olarak ABD hükümeti, sigorta sektörüne yönelik bir dizi yeni düzenlemeyi içeren Dodd-Frank Wall Street Reformu ve Tüketiciyi Koruma Yasası'nı kabul etti. Bu düzenlemeler sektörün finansal istikrarını iyileştirmek ve tüketiciyi korumak amacıyla tasarlandı.

Birleşik Krallık sigorta sektörü de tarihinin büyük bölümünde büyük ölçüde kendi kendini regüle etmiştir. Ancak hükümet, 19. yüzyılın sonlarında, 1870 Hayat Sigortası Şirketleri Yasası ve 1880 İşveren Sorumluluk Yasası'nın kabul edilmesiyle sektörü düzenlemede daha büyük bir rol oynamaya başladı (Booth, 2007: 120). 1980'lerde Birleşik Krallık hükümeti, sigorta sektörü de dahil olmak üzere finans sektöründeki düzenlemeleri kaldırdı. Bu düzenleme sektörde rekabetin ve yeniliğin artmasına yol açtı. Ne var ki, aynı zamanda, Equitable Life sigorta şirketinin 2000 yılında çökmesi gibi bazı mali krizlere de katkıda bulundu. 2008 mali krizine yanıt olarak Birleşik Krallık hükümeti Finansal Hizmetler Yasası'nı yürürlüğe koydu. Sigorta sektörü de dahil olmak üzere finans sektörü için yeni bir regüle edici çerçeve oluşturan 2012 tarihli Kanun, finansal istikrarı teşvik etmek ve tüketicileri korumak için tasarlanmıştır.

Almanya'daki sigorta sektörü 19. yüzyılın sonlarından bu yana sıkı bir şekilde regüle edilmektedir. Alman hükümeti, tüketicileri korumak ve sektörün finansal istikrarını sağlamak amacıyla geleneksel olarak düzenleme konusunda paternalist bir yaklaşım benimsemiştir (Schröder, 2000: 182). 1990'lı yıllarda Alman hükümeti sigorta sektörünü bir ölçüde de-regüle etmeye başlamıştır. Ancak, Almanya'nın düzenleme düzeyi diğer ülkelerle karşılaştırıldığında nispeten yüksek kalmakta devam etmektedir.

Hollanda'daki sigorta sektörü de 19. yüzyılın sonlarından beri yoğun bir şekilde regüle edilmiştir. Ancak, Hollanda hükümeti geleneksel olarak düzenleme konusunda Alman hükümetine göre daha piyasa odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. 1990'larda Hollanda hükümeti sigorta sektörünü Alman hükümetine göre daha büyük ölçüde deregüle etmeye başlamıştır (Companje, Hendriks, Veraghtert ve Widdershoven, 2009: 326). Sonuç olarak, Hollanda sigorta sektörü artık Alman sigorta sektöründen daha rekabetçi durumdadır.

11. Türkiye'deki Regüle Edici-Denetleyici Kurumlar ve Uygulamalar

Türkiye'de sigorta sektörünün regüle edilmesi ve denetlenmesi, 1927 yılında çıkarılan "Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkında Kanun" ile başlamıştır. Bu kanunla, Ticaret Bakanı, sigortacılık sektörünün denetiminden sorumlu kılınmıştır. 1959 yılında, sigortacılık sektörünün daha etkin bir şekilde denetlenmesi amacıyla "Sigorta Murakabe Kurulu" kurulmuştur. Bu kurulun adı, 1993 yılında "Sigorta Denetleme Kurulu" olarak değiştirilmiş ve Kurul Hazine Müsteşarlığı'nın bünyesine alınmıştır (Şenel & Aslan, 2022: 73).

2001 yılında yürürlüğe giren "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" ve 2007 yılında yürürlüğe giren "Sigortacılık Kanunu" ile birlikte Türkiye'de sigortacılık sektöründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin ışığında, sigortacılık sektörünün daha dinamik bir bakış açısıyla regüle edilmesi ve denetlenmesi amacıyla, 2019 yılında Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) kurulmuştur.

SEDDK, sigortacılık ve özel emeklilik sektörünün regüle edilmesi ve denetlenmesi ile görevli bağımsız bir idari otoritedir. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun görevleri internet sitesinde aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (SEDDK, 2023):

i.13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 28.3.2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, 14.6.2005 tarihli ve 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, 3.6.2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 13.1.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk

Ticaret Kanunu ve 9.5.2012 tarihli ve 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu ile diğer mevzuatta yer alan sigortacılık ve özel emekliliğe ilişkin görev ve yetkileri yürütmektir.

İi. Sigortacılık ve özel emekliliğe ilişkin mevzuatı hazırlamak, uygulamak ve ilgililer tarafından uygulanmasını izlemek ve yönlendirmektir.

iii. Ülke sigortacılığının ve özel emeklilik uygulamalarının gelişmesi, sigortalıların ve katılımcıların korunması için tedbirler almak, bu tedbirleri bizzat uygulamak veya ilgili kuruluşlara uygulamak ve uygulanmasını izlemektir.

iv. Sigortacılık ve özel emeklilik alanında faaliyet gösteren kişi ve kuruluşlarla ilgili inceleme, denetleme ve soruşturma işlerini yürütmektir.

v. Sigortacılık, özel emeklilik ve ilgili diğer mali piyasalarla ilgili alınacak kararların oluşumuna katkıda bulunmak üzere, yurt içinde ve yurt dışında meydana gelen gelişmeleri de incelemek ve göz önünde bulundurmak suretiyle sigortacılık, özel emeklilik ve ilgili diğer mali piyasalar hakkında konsolide raporlar hazırlamak, bu konulardaki çalışmalara katılmak ve mütalaa vermek, alınan, derlenen ve kendine tevdi edilen bilgi, belge ve dokümanlar ile denetim ve izlemelerden elde edilen sonuçları incelemek ve değerlendirmektir.

vi. Görev alanıyla ilgili mevzuata ve uygulamaya ilişkin her türlü araştırmayı ve diğer çalışmaları yapmak, yürütmek ve görüş bildirmektir.

SEDDK'nın kurulması, Türkiye sigortacılık sektörünün gelişimi için önemli bir adımdır. Bu kurum, sigortacılık sektörünün daha şeffaf ve âdil bir şekilde çalışmasını ve tüketicilerin korunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Türkiye'de sigortacılık sektörünün regüle edilmesi ve denetimi, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) tarafından yürütülmektedir. SEDDK, 2019 yılında kurulmuştur. Bu kurum kurulmadan önce, sigortacılık sektörüne ilişkin genel düzenleme yetkisi, Hazine Müsteşarlığı ve bağlı kuruluşları olan Sigortacılık Genel Müdürlüğü ile Sigorta Murakabe Kurulu'ndaydı.

12. Türkiye'de Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Regülasyonu: Tavan Fiyat Uygulamasının Olumlu ve Olumsuz Sonuçları

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (kısa adıyla Trafik Sigortası), motorlu araç kullananın, aracın kullanılması sırasında meydana gelen kazalarda, karşı tarafa ve/veya üçüncü şahıslara verebileceği zararları teminat altına alan bir sigorta türüdür. Konuyla daha geniş bir çerçevede

ilgilenen araştırmacılar her zaman trafikte zorunlu sigorta uygulamaları lehine sonuçlara ulaşamadılar. Bir araştırmaya göre trafikte güvenliği artırmaya yönelik amaçlarla yapılan sigorta (safety insurance) karayollarında sürücü ölümlerini yüzde yirmi azaltmış görünmektedir. Ancak bu gözlem sürücü reaksiyonları dikkate alınmadan yapılmıştır. Her faktör hesaba katıldığında güvenlik sigortasının sürücü ölümlerini azalttığı ama yaya ölümlerini artırdığı ortaya çıkmaktadır (Peltzman, 1975). Benzer sonuçların diğer sigorta türleri için de ortaya çıkması mümkündür.

Türkiye’de zorunlu trafik sigortası hizmetini satın almak karayollarına çıkabilmenin şartlarından biridir. Bu sigortanın bir defa değil her yıl tekrar satın alınması gerekmektedir. Hayat dışı sigorta sektörünün prim üretim hacmi bakımından hep ilk sırada bulunan Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk sigortası, zaman içerisinde birçok değişime uğramıştır. İlgili mevzuat devamlı değişmiştir. Çoğu zaman zorunlu tarife uygulanan bu sigorta branşında bazı zamanlarda serbest tarife uygulaması olmuştur. Zorunlu trafik sigortasında primin kamu otoritesi tarafından belirlenmesine Ocak 2014 tarihine kadar devam edilmiş, bu tarihten sonra bu branşta da serbest tarife uygulamasına geçilmiştir (Baykal & Bülbül, 2016: 19).

Türkiye’de Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası’nda tavan fiyat uygulamasına Nisan 2017’de tekrar başlandı. (Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife Uygulama Yönetmeliği, 2017). Uygulamanın amacı, ilk olarak trafik sigortası fiyatlarının tüketiciler için erişilebilir olmasını ve ikinci olarak bu suretle trafik kazalarında ortaya çıkabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmesini sağlamaktır.

Uygulama, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) tarafından belirlenmiş olan tavan fiyat listesi üzerinden yürütülmektedir (Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife Uygulama Yönetmeliği, 2017). Sigorta hizmetinin tavan fiyatı SEDDK tarafından bir liste ile belirlenmektedir. Bu listedeki fiyatlar, aracın türü, aracın yaşı, aracın bulunduğu il ve aracın sahibinin hasar geçmişi gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Sigorta şirketleri, bu tavan fiyat listesini baz alarak potansiyel müşterilerine trafik sigortası teklifi sunmaktadır.

Tavan fiyat uygulamasının, sigorta şirketlerinin işleyişinde bazı değişikliklere ve olumsuz gelişmelere yol açtığı gözlemlenmektedir. Bu olumsuzluklar şu şekilde sıralanabilir:

- i. Sigorta şirketlerinin kâr marjları azaldı.

Tavan fiyat uygulaması, sigorta şirketlerinin trafik sigortasından elde ettikleri kâr marjlarını önemli ölçüde azaltmıştır. Bu durum, sigorta şirketlerinin sermaye yapılarını ve finansal performanslarını olumsuz yönde etkilemiştir. Azalan kâr marjları sigorta şirketlerini trafik sigortası hizmetlerini pazarlama yolunda tereddüde ve isteksizliğe itmiştir.

ii. Sigorta şirketlerinin rekabet gücü geriledi.

Tavan fiyat uygulaması, sigorta şirketlerinin fiyat rekabetini sınırlamıştır. Tavan fiyat, sigorta şirketleri arasında fiyat üzerinden yapılan rekabetin azalmasına yol açmıştır. Dolayısıyla, sigorta şirketlerinin pazar paylarını korumalarını zorlaştırmıştır.

iii. Sigorta şirketlerinin risk değerlendirme süreçleri değişti.

Tavan fiyat uygulaması, sigorta şirketlerini risk değerlendirme süreçlerini değiştirmeye mecbur etti. Sigorta şirketleri, trafik sigortası risklerini artık daha dikkatli bir şekilde değerlendirmeye başlamıştır. Bu durum, sigorta şirketlerinin bazı riskli grupları sigortalama konusunda daha temkinli davranmalarına yol açmıştır.

Tavan fiyat uygulamasının bazı olumlu etkileri de olmaktadır. Bu etkilerden bazıları şunlardır:

i. Trafik sigortası fiyatları düştü.

Bu durum, tüketiciler için önemli bir avantaj sağladı. Tüketiciler, araç sahipleri daha kolay karşılayabilecekleri fiyatlardan trafik sigortası hizmeti satın alma imkanı buldu.

ii. Trafik kazalarında mağduriyetler azaldı.

Tavan fiyat uygulaması, trafik sigortası poliçelerinin daha ulaşılabilir hale gelmesini sağladı. Bu durum, trafik kazalarında mağduriyetlerin azalmasına katkıda bulundu. Trafik sigortasının bulunmadığı durumlarda ortaya çıkan ihtilaf ve çekişmeleri azalttı.

Sonuç

Günümüzde her ülkede ve sektörde regülasyonlara rastlanmaktadır. Regülasyonun faydaları ve zararları hakkındaki değişik görüşler olmasına rağmen regülasyonların varlığı adeta doğal bir durum olarak görülür hale gelmiştir. Regülasyonların yapılması hemen hemen bütün insanlar ve kamu otoriteleri tarafından olağan, gerekli ve yararlı kabul edilmektedir. Regülasyonlar aslında ilgisiz görüldükleri alanlara da yayılmaktadır. Bu yüzden regülasyonlara toptan ve kesin olarak karşı çıkmak da regülasyonları tamamen toplumsal hayatın dışına atmaya kalkışmak da anlamsız ve faydasız görünmektedir.

Hemen her sektör gibi sigorta sektörü de çeşitli regülasyonlara tabidir. Devletler sigorta hizmetlerinin yürütülmesini regüle etmeyi çeşitli amaçlarla ve nedenlerle gerekli görmektedir. O kadar ki, sigorta sektörü regülasyonlar açısından en çok dikkat çeken sektörler arasındadır. Her ülkede sigorta sektörü çok sayıda regülasyona bağlı olarak çalışmaktadır. Devletin sigorta regülasyonlarıyla ulaşmak istediği amaçları arasında sigorta hizmetlerinin fiyatının düşük tutulması, bu hizmetlere ulaşabilen insanların sayısının artırılması, araçlardan dolayı ortaya çıkabilecek maddi ve manevi zararların azaltılması gibi şeyler vardır.

Sigorta sektöründe regülasyonlar hem olumlu hem de olumsuz gelişmelere yol açabilmektedir. Bunun örnekleri Türkiye’de uygulanmakta olan zorunlu trafik sigortası üzerinde yapılacak araştırmalarla kolaylıkla gösterilebilir. Zorunlu trafik sigortası bir taraftan sigorta şirketlerinin kâr elde etme imkânlarını azaltmış ve rekabeti caydırmıştır, diğer taraftan sigorta maliyetinin düşmesine, daha çok insanın bu hizmeti satın alabilmesine ve kazalardan doğan mağduriyetlerin azalmasına sebep olmuştur.

İki taraflı etkileri yüzünden, regülasyonlara toptan ve peşinen karşı çıkmak da regülasyonlar hakkında abartılı ve hayalci bir güven geliştirmek de yararlı bir tutum olarak görünmemektedir. Regülasyonlar uygulamada verebilecekleri sonuçlar mümkün olduğu kadar önceden tahmin edilerek yapılmalıdır. Regülasyonların uygulamada ortaya çıkardığı sorunlar yakından takip edilmelidir. Regülasyonlarda bu sorunların gerektirdiği şekilde düzenlemeler yapılmalı veya bazı regülasyonlar, zararlara oldukları kesinleştiyse, tamamen ortadan kaldırılmalıdır.

Kaynakça

- Acar, Mustafa (2005). *Piyasa Devlet ve Müdahale*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Aktan, Ç. C., & Yay, S. (2016). Regülasyon İktisadına Giriş. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. Cilt 1, sayı 8, 59-72.
- Antle, J. M. (1999). Benefits and costs of food safety regulation. *Food policy*, 24(6), 605-623.
- Baykal, K. B., & Bülbül, S. (2016). Türkiye’de Trafik Sigortalarında Optimal Ödül ve Ceza Sistemi Tasarımı: İyi Risk/Kötü Risk Modeli, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. s. 17-31.
- Booth, P. M. (2007). ‘Freedom with Publicity’—the Actuarial Profession and United Kingdom Insurance Regulation from 1844 to 1945. *Annals of Actuarial Science*, 2(1), 115-145.
- Chang, H. J. C. (2006). The Economics and Politics of Regulation, *Cambridge Journal of Economics*, 21, 703-728.
- Companje, K. P., Hendriks, R. H. M., Veraghtert, K. F., & Widdershoven, B. E. (2009). Two centuries of solidarity: German, Belgian and Dutch social health insurance 1770-2008 (p. 400). Aksant Academic Publishers.
- Cowen, T. (1985). Public goods definitions and their institutional context: a critique of public goods theory. *Review of Social Economy*, 43(1), 53-63.
- Çukuryurt, Yakup ve Meral Uzunöz (2020), Rekabet ve Regülasyon Üzerine. *İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, s. 91-112.
- Çukuryurt, Yakup (2021). *Regülasyon ve Rekabet Üzerine Üç Makale*, yayınlanmamış Doktora Tezi, İTÜ.
- Doff, R. (2016). The final solvency II framework: will it be effective?. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 41(4), 587-607.
- Ertek, Tümay (2012.) *Temel Ekonomi*. İstanbul: Beta Yayınları
- Guasch, J. L., & Hahn, R. W. (1999). The costs and benefits of regulation: implications for developing countries. *The World Bank Research Observer*, 14(1), 137-158.
- Gündoğdu, A. (2015). Bankacılık Sisteminde Regülasyon.
- Helbling, T. (2010). What are externalities. *Finance & development*, 47(4), 48-49.
- Kalaycı, İrfan (2012). Finansal Kriz Konjonktürü (2007–2009) ve Küresel Ticaretin Anatomisi. *Avrasya Etüdler*, 41/2012-1,145-182.
- Karaman, Davut (2017). Sigorta ve Risk Kavramları, Ferudun Kaya (ed.), *Sigortacılık*. İstanbul: Beta Yayıncılık
- KVKK. (2023). Kurumsal Tarihçe. Kişisel Verilerin Korunması Kurumu: <https://kvkk.gov.tr/Icerik/2075/Kurumsal-Tarihce>.
- McLean, Jain ve Alistair McMillan (2009). *Concise Oxford Dictionary of Politics*. Oxford: Oxford University Press.

- Merkez Bankası Sistemi, (2016). Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
- Merkez Bankası Sistemi, (2017). Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife Uygulama Yönetmeliği. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=11444&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- Oğuz, F. (2011). *Devlet ve Piyasa*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Peltzman, Sam (1975). The Effects of Automobile Safety Regulation. *Journal of Political Economy*, Volume 83, Number 4, Aug., 677 – 725
- Peltzman, Sam (1976). Toward a More General Theory of Regulation. *Journal of Law and Economics*, vol. 19, no. 2, 211-240.
- Pennington, Mark. (2014). *Sağlam Politik Ekonomi*. çev. Atilla Yayla, Ankara: Liberte Yayınları
- Pindyck, R. S. (2018). *Microeconomics* ninth edition GLOBAL edition. Pearson Education Limited.
- SEDDK. (2023). Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu. SEDDK Görevleri: <https://www.seddk.gov.tr/tr/gorevimiz>
- Sarısoy, Sinan (2010). Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar, *Maliye Dergisi*, sayı 159, Temmuz-Aralık, s. 278-298.
- Schröder, R. (2000). Lessons from the Past: Legal Transformation in Germany of the 19th Century. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 180-206.
- Stigler, George J. (1971). The Theory of Economic Regulation, *The Bell Journal of Economics and Management*, vol.1, number 1, Spring, s. 3-21.
- Şahin, Yusuf (2009). Her Derde Deva: “Kamu Yararı”, *Liberal Düşünce*, Sayı: 54, 109 - 116,
- Şenel, C., & Aslan, M. C. (2022). Sigortacılık Sektöründe Regülasyon ve Regüle Edici Kuruluşlar. Y. A. Üvan, & R. İnan (ed.) içinde, *Ekonomi: İdari ve Sosyal Bilimler Araştırmaları*. Lyon: Livre de Lyon